

május 11. és október 8–18. között végeztünk terepbejárást. A területet a nyomvonalon 100–100 méteres sávban jártuk be, illetve adott esetben a lelőhely teljes kiterjedését meghatároztuk. A kijelölt terület 77,9%-át sikerült bejárni, a többi rész erdő, mocsár, gyepp miatt járhatatlan volt.

A falu közigazgatási határában egy szórványos cserepekkel jelzett őskori telep, falusias jellegű római település nyomát (55. lh.); egy szórvány leletekkel jelzett őskori telepet (59. lh.); valamint egy kiemelkedő földnyelven nagy kiterjedésű (200×300 m) felső paleolit (?), őskori és római kori telepet (60. lh.) találtunk.

A leletek a Janus Pannonius Múzeum gyűjteményébe kerültek.

KÁRPÁTI GÁBOR

253. Szendrő, Várhegy

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kk, Kú

2001. július 16. és augusztus 12. között folytattuk a felsővár 1997-ben megkezdett feltárását. Az ásatást a Magyar Nemzeti Múzeum valamint Szendrő Város Önkormányzata finanszírozta.

Rendeztük a 2000-es feltárások területét. Rábontásokkal befejeztük a K-i udvaron nyitott szelvényekbe eső gödrök feltárását. A télen történt sajnálatos bolygatás miatt tisztáznunk kellett a megbolygatott Új-bástya K-i szárnyfalának, valamint a D-i és DK-i bástyákat összekötő várfal irányát. A D-i bástya K-i fala és a D-i kötőgát kötésben vannak, de a kötőgát alsó részének kissé eltérő iránya eltérő építési fázist sejtet. A bástya erősen kiugrott a hegy platójából, ezért falai mögé erős feltöltést halmoztak. A különféle (részben habarcsos, bontásból származó) feltöltési rétegek a megbolygatott területen jól megfigyelhetők. A vár pusztulása után a bástya K-i falát D-i irányban egyre mélyebben kiszedték. A D-i sarkon (kissé kimozdult helyzetben) megmaradt az armírozás legalsó faragott köve. A D-i fal K-i vége teljesen elpusztult. A fal további vonala a bolygatás miatt ráhalmozott több méter vastag feltöltés miatt nem kutatható. A bolygatás során a D-i bástya Ny-i oldalán is előkerültek falcsonkok, amelyek közül az egyik az Új-bástya átépítésénél igazolhatóan korábbi. E falak értelmezése további feltárások hiányában egyelőre nem megnyugtató. A D-i bástya K-i oldalán vastag, a 17. század utolsó harmadára keltezhető szemétréteget tártunk fel. A leletek között pecsétnyomó, gyűrű, üvegpohár-töredékek és az asztali- és főzőedények említhetők.

Az ásatáson részt vettek Ferenczi László, Halász Ágoston, Hajnal Zsuzsa, Mérei Dóra egyetemi hallgatók.

TOMKA GÁBOR

254. Szentendre, Kossuth Lajos utca 16.

(Pest megye) B, LT, Ró, Ú

2001. június 18-án jelentették a Pest Megyei Múzeumok Igazgatóságának, hogy tervezett épület földmunkái so-

rán római kori épület hypocaustum-oszlopai kerültek elő, amit a helyszíni szemlén megerősítettünk.

A boltíves pince K–Ny irányú, hosszanti fala D felől egy jól megépített, 60 cm széles római kori kőfalra támaszkodik, aminek metszete a lejáró K-i és Ny-i metszetfalában jól látszott. A fal egyértelműen római kori, mert D-i részén a metszetben hypocaustum szervesen csatlakozik hozzá. A faltól É-ra a 18–19. századi(?) pince építéskor megsemmisítették a római kori épület egy részét. Valószínű azonban, hogy a Kossuth Lajos u. 14. számú épület alatt folytatódik a római fürdő, mert Soproni Sándor 1949-ben és 1962-ben, úttest alatti csatornázáskor itt is észlelte a hypocaustum maradványait. A tervezett pincelejáró K-i metszetében római kori terrazzo-rétegek és egy hypocaustum-oszlop volt, a 60 cm széles falhoz csatlakozóan pedig egy sötét színű beásás metszete látszott, amelyből kelta cserepek kerültek elő. A beásás alját sajnos nem sikerült tisztáznunk, mert a pincelejáró alja a lelet előkerülésekor már le volt betonozva. A Ny-i metszetben több hypocaustum-oszlop mellett még egy boltíves fűtőcsatorna metszete is látszott, az oszlopok felett és alatt terrazzo-réteggel.

Az elbontott épület homlokfalának lebontása után tudtuk megkezdeni a feltárást. A felső, kemény réteg elbontása után egy kevert réteg következett sok állati csonttal és főleg néprajzi jellegű kerámiaanyaggal. A kevert réteg a terrazzo-padlóig tartott: a padlón fűtőtégla- és tegulatöredékeket, a fal felső részéről származó, díszes stukkópárkány-darabokat és lécdíszes, lábazatról származó stukkórétegeket találtunk. A padlón, a 60 cm-es, K–Ny irányú római faltól D-re, egy nagyobb törmelék-kupac stukkókból és feketére kormozódott (eredetileg fehér), színével felfelé lévő faldarabokból állt. E mellett egy kis, fehér alapon zölddel díszített freskötöredékek kerültek elő. A faltól D-re lévő terrazzo-padló szervesen csatlakozik a falhoz.

A feltárási területen két újabb, szintén 60 cm-es, római kori fal került elő, ezek derékszögben csatlakoznak egymáshoz: az egyik ÉNy–DK irányú, a másik ÉK–DNy. Ez utóbbiba van beépítve a boltozatos fűtőcsatorna. Sajnos, a K–Ny irányú falhoz való csatlakozást a pincelejáró építése során megsemmisítették. A terrazzo-padló ép részei a falak mentén találhatóak: ahol nem volt meg a terrazzo, ott lejjebb megtaláltuk a hypocaustum kőoszlopait. Az ÉNy–DK irányú fal az épület külső fala, attól D-re megtaláltuk a sárga földet, amelyben egy fekete, őskori beásás volt – ebből késő bronzkori, urnamezős kultúrába sorolható kerámia került elő. Itt a fal külső oldalához egy kötőanyag nélküli, kövekből rakott, ismeretlen korú(?) fal csatlakozik – itt a különféle csatornák, vezetékek és a ma is működő közműakna miatt nem tudtunk tovább kutatni. Ez a fal folytatódik a Kossuth L. utca 18. számú ház alatt is, tehát a fürdő azon a telken is folytatódik! Ugyanennek a falnak az épületen belüli oldalán, a hypocaustum égett rétegéből valószínűleg 3. századi római bronzpénz került elő.

Miután a lebontott épület homlokzati falának alapozását is elbontották, kiderült, hogy ezt a római kori terrazzora építették rá. Ezt dokumentáltuk, majd hozzájárultunk ahhoz, hogy kellő védelem (30 cm finom sóder, tömörítve) elhelyezés után ide az új épület alapját betonozzák.

A járda alól laza, kevert föld erősen omlásveszélyes volt; az innen kikerült földben 3 db, díszítetlen terra sigillata töredéket és egy – valószínűleg nem római kori – bronzpénzt találtunk.

A harmadik számú munkahelyen sávalapra helyezett pillérek akartak elhelyezni, ezért itt is kutatást végeztünk. Sajnos, a régebbi betonlépcsőt és betonfelületet nem bontották el, ezért csak a sávalap árkában áshattunk. Itt egészen a római falak jelentkezésének szintjéig vastag, újkori anyaggal kevert törmelékréteget találtunk – itt már nem volt ép a terrazzo-padló és a fűtőrendszer. Az itt létesült falszakaszok párhuzamosak az 1. számú munkahelyen találtakkal, azokkal egy rendszert képeznek. A falak dokumentálása, bemérése, a védőréteg elhelyezése után itt is elkészült a beton sávalap.

Mivel az 1. és a 3. számú munkahelyen előkerült falak rendszerbe tartoznak, ezért biztos, hogy a két terület közötti, az építés által most nem érintett részen is a fürdő maradványai rejtőznek.

MARÓTI ÉVA

255. Szentendre, Római tábor

(MRT 7. k. 28/1. lh.)

(Pest megye) Ró

A szentendrei Ferenczy Múzeum irodáinak, műtárgyraktárainak egy része és a restaurátorműhely az úgynevezett Castrumban, Ulcisia Castra római táborjának területén helyezkedik el. 2001 nyarán vízcsőtörés gyanúja miatt több kisebb szondát kellett ásni az udvaron, a restaurátorműhely és a raktár épülete között. A szondák a római tábor nyugati falához közel, részben azon kívül, részben belül voltak, és általában bolygatott rétegeket érintettek. A restaurátorműhely épületéhez közeli szondában két, in situ helyzetű hypocaustum-oszlopot találtunk. Ezek valószínűleg a táborfal porta decumana és a délnyugati saroktorony közti szakaszának belső részéhez közvetlenül csatlakozó épülethez tartoztak. A többi szondából előkerült leletek (római kori házikéremia, állatcsontok és újkori töredékek) közül kiemelendő egy kétrészes formában készült, belül üreges, lecsúszó ruháját tartó istennőt ábrázoló agyagszobor alsó része, egy bélyeges terra sigillata tál alsó része és a legio XIII Gemina bélyeges téglájának töredéke. A szondákat dokumentálás után betemetjük.

MARÓTI ÉVA

256. Szentes, Kaján, Temetőhalom

(Csongrád megye) Á

A Temetőhalmon a lelőhely módszeres feltárását 2000 augusztusában kezdte meg a Csongrád Megyei Múzeu-

mok Igazgatósága a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma NÖP 2000. pályázatán nyert támogatásból. A múlt évi ásatáson egy Árpád-kori templom és templom körüli temető feltárását kezdtük meg. A munka folytatására a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma NÖP 2001. évi pályázatán 800 000 Ft támogatást nyertünk, illetve a templom feltárásának befejező munkálataira további 100 000 Ft-ot.

A 2001. évi ásatás elsődlegesen kitűzött célja a templom alapjainak feltárása volt, amit teljes egészében sikerült megvalósítanunk. A 2001. évi feltárás második felében bizonyossá vált, hogy a templom D-i és Ny-i hajófalának alapjai eredeti állapotukban megmaradtak.

A feltárás 2001. augusztus 21. és október 5. között folyt. Összesen 340 m²-t tártunk fel az altalajig. Hat tavaly megkezdett szelvényt teljesen, négyet félig kitakarunk és befejeztük a feltárásukat, illetve hét új szelvényben dolgoztunk. A templomra nyitott 16 szelvény nagysága 4×4 m, a szentély külső ívére és a szentély körüli sírokra nyitott szelvény nagysága 5×12 m volt. A templom alapjaira és a belsejére irányuló beásások, objektumok száma 8, a feltárt sírok száma 37.

A feltárás utolsó hetében részletes geodéziai felmérés történt valamennyi jelenségről, amelyről közvetlen digitális alaprajzot szerkesztettek 1:100 méretarányban.

A templomot teljes egészében feltártuk. Alapja faragott, fehér színű mészkőkváderekből, köpenyfalazásos technikával készült. A nagyolva megmunkált kvádereket az árok falánál, mindkét oldalon habarcsba, kötésben rakták. A kövek belső, a gödör közepe felé eső oldala több esetben nem volt megmunkálva. A két fal közé kevésbé meszes habarccsal, különböző méretű, amorf kötötredékeket tettek, úgynevezett úsztatott technikával bedolgozva.

A templom hajójának és szentélyének É-i alapjait teljes egészében kitermelték, itt az alapozási árkot bontottuk ki. A D-i és Ny-i oldalon 1–4 kősor (25–100 cm) magasságban megmaradt az eredeti alapozás, amelynek szélessége 1,2 m. A templom hajója négyzetes, a szentély félkör alakú, a feltárt alapfalak és alapozási árkok egy építési periódushoz tartoznak. A templom alapjaira és belsejére 8 beásás gödrét bontottuk ki a két év alatt, amelyekből harangtöredék és kerámiatöredékek kerültek elő. Jelentős bolygatás érte a templom É-i vállát a 8. objektum területén. Itt az eredeti alapozási árok oldalait is megsemmisítették, míg a további bolygatott részeken ez megfigyelhető volt. Az alapozás döngölt agyag nélkül készült, közvetlenül az altalajra, az árok metszete téglalap alakú. A templom területéről kiemelkedő lelet egy limoges-i corpus és 3 faragott márványtöredék, amelyek a D-i hajófalalap belső oldalán kibontott 5. objektum betöltéséből kerültek elő.

A templom körüli temetőt a templom D-i, Ny-i és É-i oldalán 2 m, a keletin 5 m szélességben az altalajig feltártuk. A templom alapjai temetkezést nem vágtak, a sírok a templom körül szorosan és sűrűn, többnyire ren-